

UZVAR STIPRĀKAIS

Vēl pirms dažiem gadiem Cerrado apgabals Matugrosu štatā bija gandrīz neskarts dabas nostūris. Taču koki ir bezspēcīgi smagās tehnikas ofensīvas priekšā. Un mašīnas tik graužas iekšā lietusmežā, līgāni bīdot robežu aizvien tuvāk un tuvāk Amazonei. Tā rodas lauki kukurūzai un sojai, ko pēc tam eksportē vai izmanto lopbarībai.

VALSTIS

21. gadsimta zelta drudzis

Auglīgā Brazīlijas zeme dāvā zemkopjiem četras ražas gadā, bet valstij – vietu starp pasaules zemkopības lielvarām, kuras baro arī mūs, eiropiešus.

Jans Kristofs Vihmanis (teksts) Georgs Steinmecs (foto)

BRAZĪLIJA – 2. DAĻA

Pulkstenis ir pieci no rīta, un Brazīlija sāk rosīties, lai apgādātu ar pārtiku visu pasauli. Pa 163. šoseju jau atkal no Nutibras lopkautuves uz Honkongu dodas 800 sivēni, kravas furgonu virkne ar 150 tonnām sojas uzņem ātrumu – tās jānogādā Eiropā. Kārtējās liellopu aknu tonnas uzsāk ceļojumu uz Krieviju.

Vistu kājas gaida Tālajos Austrumos. Amazones zivis – Spānijā...

Leandro Musi jau saullēktā stāv savā tīrumā. Šo vīru šeit, pie BR-163 šosejas, mēdz dēvēt par sojas baronu, taču viņš pats uzskata, ka ar tādiem vārdiem nevajadzētu mētāties. „Šeit daudzi sevi uzskata par sojas baroniem.”

Saullēkts ir vienīgais brīdis, kad ar Leandro var parunāties, taču viņa mobilais jau tagad zvina vienā zvanišanā. Uzņēmējs daļa pavēles: „16 tonnas uz Saūda Arābiju. 110 – uz Ķīnu. 30 tonnas – uz eļļas spiestuvi.” Viņš vairāk līdzinās Volstrītas brokerim nekā zemkopim. Aiz muguras ir BR-163 šosejas 709. kilometrs, kur ik pēc piecām sekundēm garām aizdārda smagi piekrauti furgoni ar vairākām piekabēm. Tie stūrē uz dienvidiem – uz 1500 km attālo Amazones baseinu un uz ziemeļiem – uz 2000 km attālumā esošo ostas pilsētu Santusu.

Matugrosu štats ir Brazīlijas ģeogrāfiskais centrs un vienlaikus arī kontinenta centrs. Vēl vairāk – tā ir skatuve, uz kuras norisinās vēl neredzēta neskartas dabas metamorfoze: tā pārvēršas pārtikas fabrikā. Tādi cilvēki kā Leandro Musi neskarto dabu dēvē par „mūsu dārgumu krātuvi.”

Leandro ir tikai 40 gadus vecs, tomēr jau kļuvis par vienu no pārtikas industrijas milžiem. Pirms 20 gadiem viņš sāka kā vienkāršs zemnieks. Tāpat kā daudzi citi, arī Leandro ieradās Brazīlijas Mežonīgajos Rietumos kā pionieris. Toreiz bija 1995. gads, un nupat bija sācies sojas bums. Īstenībā toreiz Leandro gribēja tikai pierādīt savu varēšanu tēvam, kravas furgona šoferim. 1999. gadā Leandro nopirka pirmo sojas lauku – 940 ha. Šobrīd viņam pieder vairāk nekā 100 000 ha, kas sadalīti vairākos īpašumos visā valstī.

BROKASTIS VISAI PASAULEI

Lai gūtu panākumus, jādomā ar vērienu: lai arī tādām daudzumam vistu vajag daudz labības ēšanai, ieguvums gaļas veidā dod daudz lielāku peļņu. Latīņamerikas lielākajā fermā Granja Mantiqueira ir četri miljoni vistu. Tās izdēj 112 500 olas jeb 2,7 miljonus dienā – tādu apjomu iespējams apstrādāt tikai ar jaudīgiem konveijeriem visos ražošanas posmos.

It kā lai apliecinātu savus panākumus, Leandro izvelk no krūškabatas kalkulatoru un sāk spaidīt podziņas, murminādams: „60 000 ha sojas, 56 maiši no hektāra, par 55 reāliem maisā, sanāk...” – skatienā plaiksni triumfs, „pārvēršot jūsu naudā, tie ir gandrīz 54 miljoni eiro.” Viņš vēl piebilst: „Šeit notiekošais ir īsts 21. gadsimta zelta drudzis.”

Leandro lielākā saimniecība atrodas netālu no Sinopas pilsētas. Ceļa malās izvietotās fermas ir lielākas par dažu labu Latvijas novadu. Musi fazenda vairāk līdzinās industriālam parkam nekā zemnieku saimniecībai. Noliktavās, kuras ir tik plašas kā futbola arēnas, atrodami agregāti, kas atgādina zinātniskās fantastikas filmas. Pašlaik gaisā paceļas lidmašīna, kas izsmidzinās 4000 litrus ķīmikāliju, lai apkarotu augus apsēdušās siltumnīcu baltblusīņas.

Galvenais šajā fazendā ir 22 gadus vecais Vinisiuss Peri. Viņš ir no valsts dienvidiem un saka: „Es šurp atbraucu tikai šī zelta drudža dēļ.” Vēl Vinisiuss piebilst: „Te nav nekāda zeltraču romantikas, te galvenais ir tehnika. Vienkārši un efektīvi.”

Runājot par zeltu, šejenieši domā soju. Tās ir sikas dzeltenīgas brīnumpupiņas, katra 2 cm gara, satur 20% eļļas un 37% olbaltumvielu. Mūsdienās soju izmanto simtiem pārtikas produktu ražošanā, sākot ar šokolādi un beidzot ar majonēzi un augu eļļu. Soju var atrast

kosmētikā, biodegvielā un lopbarībā. Citiem vārdiem – soja ir ļoti moderna pupiņa.

Vinisiuss visus datus zina no galvas, viņš ir studējis lauksaimniecību. Tāpat kā visi šejieniēši, arī viņš ir ģērbies zilos džinsos, lina krekļā un beisbola cepurē. Taču īstenībā jaunais vīrietis sevi uzskata drīzāk par datorīki – līdzīgu tiem, kas sēž Silīcija ielejā. Viņa runas plūdumā tā vien ņirb tādi jēdzieni kā „optimizācijas koeficients”, „efektivitātes jauninājums”, „start-up uzņēmumi” un „kompāniju bums”. Savu koncepciju viņš dēvē par „precīzo zemkopību”.

Ko tas nozīmē? Vinisiuss katrā tīrumā paņem vairākus simtus augšnes paraugu un pēc tam katram kvadrātmetrā zemes nozīmē īpašu diētu – noteiktu barības vielu uztura programmu, kur ir kālijs, sulfāti, hlorīdi. Tad viņš ieprogrāmē ierīces ar GPS vadību, un tās veic iestatīto mēslošanu. „Es uz saviem laukiem skatos kā ārsts uz pacientiem. Vienam jāiedod tablete pret paaugstinātu holesterīnu, otram vajag vairāk dzelzes, bet trešajam pietrūkst B12 vitamīna.”

Savus pūliņus Vinisiuss uzskata arī par eksperimentu, līdzīgi kā zelta raktuvēs: cik daudz šeit iespējams izrakt? Kādus augļus zeme nes, ja to apstrādā tieši tā, kā vajag? „Taču atšķirībā no zelta drudža mūsu dārgumi ir neizsmeljami.” Tāpat kā jūsu pesticīdu patēriņš, – es cenšos iekost. „Jā, tas arī,” Vinisiuss nesatricināmā mierā atzīst.

Pēc viņa aplēsēm, gada laikā viņš Leandro Musi lauku ražu ir kāpinājis par 7,7% – tagad 52 sojas maisu vietā no hektāra var novākt 56. „Peļņa pieaugusi par 13 miljoniem reālu,” Vinisiuss palepojas. Tie ir gandrīz četri miljoni eiro. Šķiet, ka mirkli Vinisiuss pārliet, kāpēc viņam vēl nav pašam savas saimniecības.

Precīzā saimniecība sper nākamo lielo soli. Ar ģenētiski modificētu, pret herbicīdiem neuzņēmīgu augu palīdzību paredzēts, ka papildus galvenajai ražai februārī novāks vēl otro sojas ražu. Pēc tam, sākot ar maiju, tajos pašos tīrumos var novākt melnās pupiņas vai kokvilnu. Un, ja sējumus maksliģi apūdeņo arī sausajā sezonā, tai pašā gadā var iegūt pat ceturto ražu. Tas 4:1 salīdzinājumā ar Eiropu un Ameriku.

Šķiet, ka Brazīlijas pārtapšana par pārtikas industrijas supergigantu nav apturama. Soja jau tagad sastāda 10% valsts eksporta, un kopā ar ASV Brazīlija ir lielākā sojas ražotāja pasaulē. Turklāt valstī iegūtā raža nupat kāpusies par 93 miljoniem tonnu gadā. Jauni tīrumi, kas apmierina Āzijas un Eiropas pieprasījumu, nerimtīgi iegrauzas arvien tālāk Cerrado – dažādām sugām bagātākajā savannas apvidū pasaulē.

EIROPAI – TIKAI KRŪTIŅAS

Ik dienu Matugrosu esošajā Seara fermā nokauj 170 000 vistu, un to produkciju izplata pa visu pasauli: stilbi nonāk Japānā, spārni un kājas – Ķīnā un Āfrikā, krūtiņas – Eiropā. Bet paši strādnieki pusdienu pārtraukumā labprātāk izvēlas salātus.

Ari liellopu gaļas eksportā Brazīlija ir pirmajā vietā pasaulē. Tas pats sakāms par kafiju, augļu sulām, putnu gaļu un cukuru. Šobrīd agrārā industrija nodrošina 25% iekšzemes kopprodukta. Lielākais gaļas apstrādes uzņēmums pasaulē JBS ir no Brazīlijas.

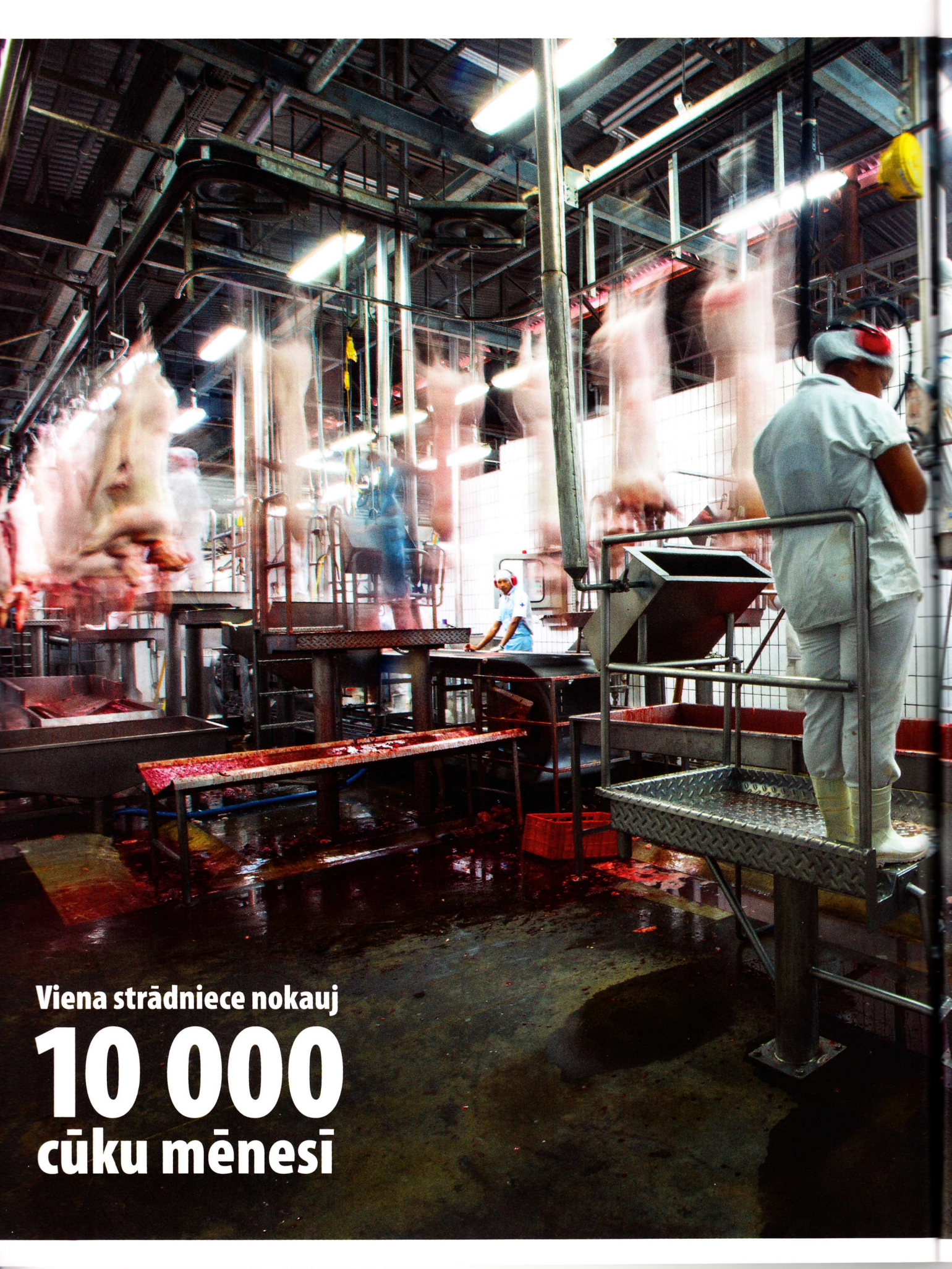
Vien pirms 30 gadiem Matugrosu, kas atrodas pašā Amazones baseina malā, bija praktiski neapdzīvota teritorija. Tolaik platībā, kas ir vairāk nekā desmit reizes lielāka par Latviju,

bija mazāk nekā miljons iedzīvotāju. Vēl militārās diktatūras laikā tika izplānota 163. šoseja, kurai bija jāpalīdz apdzīvot Matugrosu. Šoseja stiepjas šķērsām pāri visai valstij – no dziļiem dienvidiem līdz pat Amazonei, 4500 km caur sulīgiem zaļumiem.

Pie 840. kilometra parādās uzplaukuma laika katedrāles – labības noliktavas futbola arēnu izmērā, kur var uzglabāt 250 000 tonnu sojas un kukurūzas. Šeit var atrast visus starptautiskos lieltirgotājus, furgoni cits aiz cita ieved pagalmos soju.

Tad seko patiesības mirklis: no katras kravas tiek pārbaudīts paraugs – apmēram 100 grammi. Kontrolieris Džeksons sēž nelielā laboratorijā ar lupu rokā. Turpat blakus zemnieks gaida spriedumu. Džeksons pārbauda mitruma un skābes līmeni, novērtē preci vizuāli. Viena krava var ienest 100 000 eiro... vai arī neko. Džeksons labi apzinās savu ietekmi: „Es šeit izšķiru likteņus.”

Viņš pastāsta, ka lieliski klienti esot ķīnieši, tie vienmēr gribot tikai vienu – milzīgus apjomus un normai atbilstošu nevainojamu preci, un vienalga – ir soja ģenētiski modificēta vai ne. Ar eiropiešiem gan tā neesot, – Džeksons ērcīgi saka, – tiem esot speciāli jāatlasa ar ierastajiem paņēmieniem audzētā soja. Līdzīgi esot ar cūkām, vistām un liellopiem. Eiropieši

Viena strādniece nokauj

10 000
cūku mēnesī

GALVU GRIEŠANAS CEHS

Vai to var darīt vēl ātrāk? Nutribras fermā katru dienu nokauj 3000 cūkas. Turklāt tas notiek absolūti bezkaisligi: „Esam iegādājušies milzīgus elektriskos nažus, lai nogriezt galvas bez grūtībām varētu arī sievietes,” stāsta rūpnīcas vadītājs.

gribot tikai tādus lopus, kas baroti saskaņā ar Eiropas normām. Bet ķīnieši ņemot pretī visu, turklāt milzu apjomos. Jau tagad apmēram 85% Brazīlijā novāktās ražas ir no ģenētiski modificētiem augiem.

Fermas Seis Amigos īpašnieks Iraldo Ebertss 2006. gadā bija pensionārs un mitinājās Santakatarinas štatā. Izbijušais lauksaimniecības inženieris nezināja, ko lai dzīvē iesāk, un tad viņa kādreizējais darba devējs pārtikas concerns Sadia izteica vilinošu piedāvājumu: uzbūvē lielāko cūku fermu valstī, un mēs tev dosim visu – lopus, barību, medikamentus un garantiju, ka gadā iepirkšim 500 000 bekonu.

„Toreiz mums tas šķita milzīgs pārspilējums,” Ebertss atceras, „taču tagad zinām, ka tie ne tuvu vēl nav griesti. Es varētu pārdot piecreiz vairāk. Mēs paplašināmies milzu tempā. Jo pasaule tikai aug un aug.”

Ebertss lēš, ka ik dienu viņa fermu atstāj 5000 F1 kategorijas cūku – 70 dienu veci 26 kg smagi sivēni. Tos ved uz nobarošanu. Par katru sivēnu viņš saņem 16,5% pārdošanas cenas – 34,50 reālus jeb apmēram 10 eiro.

„Tas jau nekas nav!” – sakām. Vai tikai viņu nevažā aiz deguna?

„Nekas nav?!” Ebertss atcērt. „Es savus investētos 36 miljonus reālu esmu atpelnījis jau sen. Mana panākumu recepte: efektivitāte, apjoms, zemas aizdevumu izmaksas.

Cēlojums pa BR-163 šoseju turpinās uz Sorizu – agrāro galvaspilsētu. Te kā sēnes pēc lietus aug lopkautuves. Nutribras fermā ik stundu nokauj 400 cūkas, dienā tie ir līdz savi 3000.

Lopi atrodas uz konveijera, kur tos nogalina ar elektrošoku, un nedaudzu minūšu laikā kautķermeņi iziet vairākas stacijas – tiem nogriež galvu, izķidā un sagriež gabalos. Beigās viss nonāk trīs konteineros. Uz Krieviju aizceļo pavēderes, tepat Brazīlijā paliek ribas un speķis, bet uz Ķīnu sūta visu, īpaši kājas, šņukurus un resnās zarnas.

„Ķīna ir lieliska,” sajūsmīnās rūpnīcas vadītājs Lodomirolio. „Viņiem nav nekādu prasību.” Turpretī Eiropa esot kā skabarga: „Tur ir tūkstošiem noteikumu.” Virietis pikti atmet ar roku. Eiropā negrib gaļu, kurā ir antibiotikas. Negrib koksi no Amazones baseina. Negrib ģenētiski modificētu soju.

Pirollo sēž pie milzīga monitora un ar diviem dučiem kamēru vēro savus 450 strādniekus. Tie zibens ātrumā sadala lopus. Marija dienā apstrādā 400 ciskas, Pedro – 400 zarnu. „Šeit ir absolūta vienlīdzība. Esam iegādājušies pat milzīgus elektriskos nažus, lai arī sievietes viegli varētu nogriezt galvas,” Pirollo lepojas. „Ar dunci dāmām negāja viegli, toties tagad –

MASU LOPKOPIĀ

Saimniecībā Seis Amigos cūkas dzīvo aizgaldā, kur knapi var apgulties. Toties strādnieki priecājas par privātmāju jaunajā dzīvojamā rajonā.

paskatieties vien, kā strādā Patrīcija. Šņik-šņak – un gatavs! Viņa mēnesi nogriež pat 10 000 galvu.”

Sorizu uzcēla apkārt pirmajām labības noliktavām pirms 29 gadiem. Toreiz ierēdņi devās uz dienvidiem un tur ar kredītiem un lētu zemi vilināja uz Matugrosu vācu izcelsmes zemkopjus. Tie sāka pilnīgi tukšā vietā, te nebija ne skolu, ne slimnīcu – gluži tāpat kā pirms 170 gadiem zelta drudža pārņemtajiem pionieriem un laimes meklētājiem Kalifornijā. Tagad Sorizu ir produktīvākais lauksaimniecības apgabals visā Brazīlijā. Šeit ir visu globālo koncernu filiāles – Bayer, Dupont, Monsanto, Dow Chemical.

Tālāk uz dienvidiem BR-163 malās pēkšņi parādās reklāmas plakāti ar tropu zīvīm un mākslīgiem ezeriem – 1500 km no Amazones un 2000 km no Atlantijas okeāna. „Tas ir nākamais bums,” skaidro Pedro Furlans. „Sorizu apgabals jau tagad ir lielākais zivju ražotājs Brazīlijā.” Pedro ir no rūpnieku ģimenes un nebeidzamajā dziņā pēc gaidāmā olbaltumvielu buma zaļas pļavas vidū ir uzcēlis zivju fabriku.

Protams, netrūkst arī ķibeļu – izplatās sērgas, tiek pārdozētas antibiotikas, upē ielaists pārāk daudz mēslojuma. „Bet tas nekas,” Pedro mierina. „Mērs ir mūsu pusē. Viņš pats te ir lielākais ražotājs. Atmeta sojai ar roku, jo nākamais lielais modes kļiedziens ir zivis.”

Pedro klabina klēpjdatora kalkulatora taustiņus. Viņš atver savas darba tabulas – tur ņirb tonnas, reāli, Ķīnas pieprasījums, pieaugošais pasaules iedzīvotāju skaits – līdz 2050. gadam tie būs 9 miljardi. Un beigās – kā jau ierasts – plats smaids.

Šim reģionam jau ir izdomāts jauns tituls. Tas nav tikai pasaules eļļas spiestuve. Nav tikai pasaules labības apcirknis vai pasaules kautuve. Te ir pasaules akvārijs. ■